

ZAPISNIK

**sa XLIX sjednice Odbora za turizam, poljoprivredu, ekologiju
i prostorno planiranje Skupštine Crne Gore 26. saziva, održane 3. aprila 2019. godine**

Sjednica je počela u 10.05 časova.

Predsjedavao je prof. dr Petar Ivanović, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali/e poslanici/ce, članovi/ce Odbora: dr Predrag Sekulić, Marija Čatović, Ana Nikolić, Mirsad Murić i mr Sanja Pavićević.

Sjednici nijesu prisustvovali članovi Odbora Genci Nimanbegu, dr Vera Bulatović, dr Strahinja Bulajić i mr Veljko Vasiljević.

Sjednici je, u skladu sa članom 65 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovao Ervin Ibrahimović.

Sjednici su prisustvovali: mr Ivana Vojinović, generalna direktorica Direktorata za životnu sredinu u Ministarstvu održivog razvoja i turizma, Rina Ivančević, generalna direktorica Direktorata za inspeksijske poslove i licenciranje u Ministarstvu održivog razvoja i turizma, Momčilo Blagojević, generalni direktor Direktorata za vodoprivredu, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Damir Gutić, direktor Uprave za vode, Milorad Mitrović, NVO „Breznica“, Pljevlja i Aleksandar Perović, NVO „Ozon“, Nikšić.

Pošto je konstatovano da postoji kvorum za rad i punovažno odlučivanje, za sjednicu je utvrđen sljedeći

DNEVNI RED:

1. Konsultativno saslušanje (rasprava) na temu:

„Trenutno stanje segmenata životne sredine rijeke Tare“

*****

1. **Prva tačka dnevnog reda – „Trenutno stanje segmenata životne sredine rijeke Tare“**

Predsjednik Odbora, prof. dr Petar Ivanović podsjetio je da se Odbor na 38. sjednici upoznao sa inicijativom grupe nevladinih organizacija koje su tražile da se održi kontrolno saslušanje ministra održivog razvoja i turizma i ministra saobraćaja i pomorstva, koje se odnosi na trenutno stanje rijeke Tare. Tim povodom, Odbor je odlučio da zakaže konsultativno saslušanje navedenih ministara na temu „Trenutno stanje segmenata životne sredine rijeke Tare“ kome će prisustvovati i predstavnici

zainteresovanih NVO. Predložio je da, na postavljenu temu, uvodno izlaganje daju predstavnici NVO, povodom čije inicijative je odlučeno da se održi konsultativno saslušanje.

Milorad Mitrović, NVO "Breznica", izrazio je negodovanje zbog odsustva resornih ministara čije prisustvo konsultativnom saslušanju smatra neophodnim i konstatovao da saslušanje kome ne prisustvuju resorni ministri gubi smisao i ukazuje na problematičan odnos ministara prema NVO sektoru i neodgovornost prema građanima Crne Gore.

Predsjednik Odbora prof. dr Petar Ivanović saopštio je da je konsultativno, a ne kontrolno, saslušanje sazvano u skladu sa Poslovnikom Skupštine Crne Gore. Dodao je da su pozivi upućeni obojici ministara, da mu nisu poznati razlozi njihovog neodazivanja pozivu i naglasio da su prisutni predstavnici relevantnih državnih organa koji mogu pružiti vjerodostojne informacije o stanju životne sredine u Crnog Gori, pa i u okolini rijeke Tare. Apostrofirao je da se saslušanje održava iz razloga što je jedan broj NVO uputio inicijativu Skupštini Crne Gore, a matični odbor je na nju reagovao zakazivanjem saslušanja. Složio se sa ocjenom da je prisustvo ministara bitno kada se razmatraju pitanja od značaja za građane Crne Gore, ali je ponovio da je matični odbor proceduralno uradio ono što je mogao i iskazao poštovanje prema onim NVO koje vjeruju u ideje za koje se zalažu.

Aleksandar Perović, NVO „Ozon“, Nikšić, naglasio je da je inicijativa koju su NVO uputile Skupštini, iznuđen korak jer je rezultat jednosmjerne komunikacije između resornih ministarstava i relevantnih nevladinih organizacija. Javnosti je, zbog toga, uskraćena mogućnost da bude upoznata sa informacijama kojima raspolaže nevladin sektor, a koje su, po njegovom mišljenju, potkrijepljene argumentima. Skupštini su se NVO obratile smatrajući da komunikacionu krizu između izvršne vlasti i nevladinih organizacija treba rješavati uz angažovanje najvišeg demokratskog tijela, kakvo je Skupština. Smatra da odgovornost Skupštine Crne Gore za stanje rijeke Tare postoji i zato što je svojevremeno donijela Deklaraciju o zaštiti rijeke Tare (2004. godine). Naglasio je da nije postojala namjera pokretača inicijative da politizuje podnošenje inicijative kojom se ne podržava dalje uništavanje ovog jedinstvenog bogatstva različitim neodrživim infrastrukturnim projektima, a naročito hidroenergetskim, jer da jeste, ne bi učestvovali u radu Odbora bez prisustva opozicije, iako bi njihovi predstavnici možda podržali nastup predstavnika NVO. Izrazio je nadu da će Odbor u sastavu koji prisustvuje konsultativnom saslušanju, podržati napore NVO-a da ostvare tješnju saradnju sa organima izvršne vlasti po pitanju zaštite rijeke Tare. Argumente koje smatra da NVO imaju, potkrepljuju i skorašnji terenski obilasci i sakupljene analize koje bi morale da dovedu do reakcija nadležnih inspekcija. Kao primjer naveo je privremene objekte koji su nezakonito podignuti, nepostojanje adekvatne stražarske službe, radnike bez identifikacionih dokumenata, vozila bez registracija, nepostojanje znaka upozorenja koji bi obavještavali i upozoravali učesnike u saobraćaju o stanju na putu kojim se svakodnevno saobraća i radovima koji se izvode. Postoji i čitav niz bespotrebnih šteta kao što je devastacija bočnih pritoka i tokova, nekontrolisano izlivanje ulja, neadekvatno postavljanje mjernih stanica, itd. Naveo je i problem otpadnih voda koje nastaju pranjem građevinskih mašina, a ispuštaju se u Taru, pri čemu dolazi do zamućivanja i brojnih negativnih uticaja na akvatični svijet te rijeke. To jasno ukazuje na nepoštovanje tj. neadekvatno sprovođenje mjera za sprečavanje, smanjenje ili otklanjanje štetnih uticaja na okolinu koje su sastavni dio Elaborata procjene uticaja na životnu sredinu. Ponovio je da je u ovom slučaju očigledno da su zakazali nadležni inspekcijски organi. Primijećena je i devastacija šumskih kompleksa. Tako je, tvrde, posječena višedecenijska šuma Pančičeve omorike, a u razgovoru sa mještanima primijećen je trend uklanjanja dokaza o ekološkim

štetama izazvanim građevinskim otpadom. Zakonska definicija tog otpada odudara od onoga što se može vidjeti na terenu. Sporadično se otpad tretira kao neopasni ili radioaktivni otpad. Istakao je da je u postupak remedijacije neophodno uključivanje Parlamenta jer postoji opasnost da će ogromna količina građevinskog otpada biti korišćena za nasipe neprikladne za bujični tok kakav je Tara. Kako bi se izbjegle trajne devastacije rijeke u koritu i okolini, najavio je angažovanje stručnih tijela i pojedinaca i apelovao da i Odbor za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje uzme aktivno učešće u zaštiti Tare koja predstavlja jedno od najznačajnijih prirodnih nasljeđa Crne Gore.

Predsjednik Odbora prof. dr Petar Ivanović, istakao je da je telegram za sjednicu dostavljen svim članovima Odbora, samim tim i predstavnicima opozicije. Upoznao je da su pitanja saobraćaja nadležnost Odbora za ekonomiju, finansije i budžet. Ocijenio je da se, tokom uvodnih izlaganja, šest važnih pitanja mogu tretirati kao osnova za raspravu. To su: stanje korita rijeke Tare; pitanje kvaliteta voda rijeke Tare; pitanje otvorenih deponija građevinskog materijala i iskopa materijala; odvijanje saobraćaja bez saobraćajne signalizacije; stanje šumskog kompleksa; postupanja u odnosu na Zakon o odgovornosti za štetu u životnoj sredini i inspeksijski poslovi.

mr Ivana Vojinović, generalna direktorica Direktorata za životnu sredinu u Ministarstvu održivog razvoja i turizma, saopštila je da je ministar održivog razvoja i turizma Pavle Radulović, od jeseni 2018. godine, redovno informisao javnost o stanju životne sredine povodom izgradnje autoputa na dionici Smokovac-Uvač-Mateševo putem konferencije za medije. Upoznala je da je obilazio radove i uputio zamolnicu UNESCO-u u novembru 2018. godine radi davanja mišljenja o statusu očuvanosti Nacionalnog Parka „Durmitor“. Podsjetila je da je zbog obima radova i značaja izgradnje autoputa kao infrastrukturnog objekta uspostavljen snažan kontrolni mehanizam nad izvođenjem radova. Istakla je da prilikom izgradnje velikih infrastrukturnih objekata uvijek može doći do štete po životnu sredinu u zavisnosti od intenziteta radova, pa je neophodna stalna pozornost nadležnih organa na svim nivoima. Osim pozvanih ministarstava i Ministarstvo saobraćaja i pomorstva kao ključni nosilac posla izgradnje autoputa vodi brigu o zaštiti iz svoje nadležnosti. Nadzor sprovodi i izvođač radova, kineska kompanija CRBC i međunarodni subjekti nadzora - italijansko-francuski konzorcijum koji vrši stručni nadzor duž cijele trase autoputa i kontroliše da li se radovi izvode u skladu sa neophodnom tehničkom dokumentacijom. Formirana je i Državna komisija za tehnički pregled koja kontroliše da li su ispoštovane procedure prilikom izvođenja radova i da li se radovi izvode shodno revidovanom glavnom projektu. Navela je da Uprava za inspeksijske poslove, preko ekološke i vodoprivredne inspekcije, sprovodi inspeksijski nadzor shodno zakonu, dok urbanističko-građevinska inspekcija prati da li su radovi izvedeni ili se izvode u skladu sa revidovanim glavnim projektom i ima nadležnost da zabrani gradnju objekata ukoliko je gradnja suprotna glavnom projektu. Upoznala je da je Ministarstvo održivog razvoja i turizma u junu 2017. godine izdalo građevinsku dozvolu za izvođenje radova na dionici Smokovac-Uvač-Mateševo. Naglasila je da je dozvola izdata u skladu sa zakonom nakon pribavljene Saglasnosti na Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu, koju je izdala Agencija za zaštitu životne sredine. Podsjetila je da se radovi ne izvode na centralnom dijelu korita rijeke Tare, gdje se nalazi najveće bogatstvo vodom, već u tranzicionoj zoni koja je oko 50 km daleko od zaštitne zone rijeke. Podsjetila je da se nezavisno od radova na autoputu, ali istovremeno s njima, uzvodno i nizvodno od lokaliteta autoputa, izvode i radovi na regulaciji rijeke Tare u skladu sa saglasnošću koju je izdala Uprava za vode. U Elaboratu procjene uticaja na životnu sredinu naloženo je nosiocu projekta, Ministarstvu saobraćaja i pomorstva, da sve radove izvodi u skladu sa Elaboratom, a koje se odnose na: smanjenje i sprečavanje štetnih uticaja tokom izgradnje, infrastrukturnog opremanja lokacije,

eksploatacije autoputa, kao i u slučajevima akcidenta, kao i mjere koje se odnose na program i praćenje uticaja na životnu sredinu. Od početka realizacije ovog projekta nadležne inspekcije su vršile intenzivan inspeksijski nadzor. Izvršeno je preko 60 inspeksijskih nadzora, a stručni, međunarodni nadzor koji je vršio navedeni konzorcijum više od sto puta je izricao mjere i davao smjernice shodno propisanim dokumentima za zaštitu životne sredine.

Damir Gutić, direktor Uprave za vode, navodeći jasno definisane nadležnosti Uprave za vode, istakao je da Zakon o vodama, kao krovni propis usaglašen sa pravnom tekovinom EU, poznaje uređenje voda kao djelatnost od opšteg interesa za Crnu Goru. Prema Zakonu, Investitor je dužan da pribavi vodne uslove, radi izrade tehničke dokumentacije za izgradnju novih ili rekonstrukciju postojećih objekata i izvođenje geoloških istraživanja i drugih radova koji mogu trajno, povremeno ili privremeno uticati na promjene u vodnom režimu. Definisani su i objekti i radovi za koje su vodni uslovi potrebni. Potrebno je pribaviti i vodnu saglasnost. Hijerarhijski, na vrhu vodnih dokumenata stoji vodna dozvola koju izdaje organ koji je dao vodnu saglasnost. Ovim i drugim vodnim aktima se, radi obezbjeđenja jedinstvenog vodnog režima, integralnog upravljanja i pravičnog pristupa vodama, utvrđuju uslovi i način ostvarivanja prava na vodu. Planski dokumenti upravljanja vodama su: Strategija upravljanja vodama, (koja sadrži ocjenu postojećeg stanja u oblasti upravljanja vodama, ciljeve i smjernice za upravljanje vodama, mjere za ostvarivanje utvrđenih ciljeva upravljanja vodama i projekciju razvoja upravljanja vodama), Plan upravljanja vodama riječnog sliva i Plan upravljanja vodama na međunarodnom riječnom slivu. Naglasio je da se od energetskog iskorišćavanja rijeke Tare odustalo zbog zaštite njenog kanjona, a pritisak javnosti je doveo i do definisanja potrebe zaštite rijeke u Deklaraciji o zaštiti rijeke Tare. Rekao je i da Okvirna Direktiva o vodama uspostavlja ciljeve u oblasti zaštite životne sredine i ima naglasak na uspostavljanju pravih uslova za uspostavljanje uspješne i efikasne zaštite vode na lokalnom nivou. Upoznao je da je obaveza, shodno Direktivi, donošenje šestogodišnjih planova upravljanja riječnim slivovima, da je izrada Plana upravljanja riječnim Dunavsko-Jadranskim slivom u toku i da će tim Planom, biti definisan status vodnih tijela, procjena ekološkog statusa vodnih tijela, a biće uspostavljen i registar zaštićenih područja. Smatra da je u skladu sa aktima koji tretiraju oblast voda ispoštovana regulativa, kako domaća tako i evropska. Naime, investitor je pribavio vodne akte i ispoštovao zakonsku proceduru, a svi akti izdati su u skladu sa Zakonom o vodama. Saopštio je da se zanemaruje činjenica da izvođenje radova u koritu rijeke Tare ima privremene i kratkotrajne efekte koji traju samo za vrijeme izvođenja radova i da će, po završetku radova, korito rijeke biti vraćeno u pređašnje stanje. U skladu sa Zakonom o odgovornosti za štetu u životnoj sredini, onaj ko proizvede štetu životnoj sredini dužan je da sprovede plan remedijacije. U skladu sa Akcionim planom za sprovođenje Strategije za smanjenje rizika od katastrofa za period od 2018-2023. godina predviđen je budžet od 400.000 EUR-a za otklanjanje šteta na Tari.

Rina Ivančević, generalna direktorica Direktorata za inspeksijske poslove i licenciranje saopštila je da, osim inspeksijskih organa, kontrolu vrši i Komisija za tehnički pregled. Ta Komisija zapisnički konstatuje eventualne nepravilnosti i traži ispravak propusta. U slučaju da propust ili nastala šteta nije otklonjena, urbanističko-građevinska inspekcija može da naredi investitoru otklanjanje utvrđenih nepravilnosti ili da, kao krajnju mjeru, zabrani dalje izvođenje radova. Rekla je da bi, u slučaju da na gradilištu borave neovlašćena lica, trebalo da adekvatno reaguje stražarska služba. Inspeksijski nadzor nad izgradnjom mostova vrši inspekcija za saobraćaj pri Ministarstvu saobraćaja i pomorstva, pa je to adresa za provjeru da li se neki most koristi nelegalno i da li je njegovo korišćenje zabranjeno.

Građevinski radovi na objektu, prema njenom saznanju, odvijaju se u skladu sa revidovanim glavnim projektom i do sada nije bilo odstupanja od ovjerenog revidovanog projekta.

Poslanik Mirsad Murić pitao je nevladine organizacije koje su državne, naučne, međunarodne institucije pozvale da sagledaju stanje segmenata životne sredine rijeke Tare i da li narušen pejzažni izgled znači da je i životna sredina zagađena. Interesovalo ga je da li ijedna NVO ima podatke o hemijskom i drugom zagađenju vode i zemlje na području izgradnje dionice autoputa. Istakao je da u centru pažnje treba da bude čovjek kao dio životne sredine i da svaku gradnju treba posmatrati kao stvaranje boljih uslova za život ljudi uz maksimalno očuvanje uslova za neometan život brojnih biljnih i životinjskih vrsta. One razvijene zemlje koje imaju izgrađenu infrastrukturu mogu da se posvete isključivo zaštiti životne sredine, dok Crna Gora, privremeno, mora podnijeti žrtvu devastacije životne sredine radi opšteg prosperiteta koji je, osim dobrobiti za građane, vodi ka Evropskoj uniji. Iznio je i konstataciju da se neke NVO finansiraju iz sumnjivih izvora ili onih koji Crnoj Gori ne žele boljitak.

Predsjednik Odbora prof. dr Petar Ivanović, insistirao je na iznošenju činjenica kojima se potkrepljuju tvrdnje koje su izrečene tokom konsultativnog saslušanja, smatrajući da i relevantni državni organi kao i nevladine organizacije njihovom prezentacijom mogu podići nivo povjerenja u stavove koji se nalaze iza konkretnih činjenica.

Milorad Mitrović, NVO "Breznica", Pljevlja odgovarajući na poslanička pitanja izrazio je čuđenje što su odnosna pitanja postavljena nevladinim organizacijama prije nego državnim organima čije je saslušanje traženo. Složio se sa željom i potrebom da se autoput izgradi, ali je kao građanin zaprepašćen stanjem koje je zatekao na gradilištu, a za koje je, smatra, odgovoran investitor i izvođač radova. Naime, javnim putem koji vodi ka Veruši, susreo se sa pretovarenim, neregistrovanim vozilima, koja voze nepokriveni teret, pa je izrazio sumnju da se autoput, kao veliki infrastrukturni objekat, gradi po zakonu, u svim segmentima. Zamolio je da se iznesu podaci koje, kada i kako su finansirane NVO i kojim se argumentima potkrepljuje tvrdnja da neke NVO ne žele dobro Crnoj Gori. Apelovao je da Centralna banka objavi podatke odakle nevladinim organizacijama novac i kako se troši. Izrazio je bojazan da se narušeno stanje životne sredine u nekim segmentima neće moći popraviti i da će mjere remedijacije biti površne i nedovoljne. Izrazio je zabrinutost za rijeku Taru i podvukao da je trebalo naći načina da se trasa autoputa izmjesti tako da ne devastira rijeku, umjesto što će se, pošto se ulože ogromna sredstva u izgradnju autoputa, uložiti i ne mala sredstva u remedijaciju.

Poslanik Mirsad Murić pojasnio je da je relevantne informacije o stanju životne sredine tražio od svih zainteresovanih subjekata i nadležnih organa, a ne samo od NVO sektora.

Aleksandar Perović, NVO „Ozon“, Nikšić, naglasio je da su NVO, koje su prisutne saslušanju povodom životne sredine rijeke Tare, posvećene kako čovjeku u prirodi tako i prirodi samoj. Smatra veoma važnim informisanje javnosti o zaštiti životne sredine, negativnim uticajima izgradnje autoputa i eventualnim devastacijama i štetama koje može pretrpjeti. Saopštio je da je posjetom *in situ* primijećena devastacija korita rijeke, jer na mjestima na kojima se rijeka zagađuje nema mjernih tačaka. Tako, različite vrste otpada, kao što su motorna ulja i sve ono što koristi teška mehanizacija, odlažu se na mjesta koja ugrožavaju rijeku. Apostrofirao je otvorena gradilišta kao problematične privremene lokacije za deponovanje otpada raznih vrsta. Apelovao je na nadležne inspekcije da, koliko god bile ograničene kapacitetima i budžetom, povedu više računa o zaštiti životne sredine rijeke

prilikom izgradnje ovako velikog infrastrukturnog objekta kakav je autoput. Izjavio je da bi trebalo pružiti informaciju o broju inspekcijskih kontrola na inicijativu nevladinih organizacija, kao i broju kaznenih mjera. Istakao je da stručni i naučni radnici iz Crne Gore do sada nijesu radili na ovako velikom objektu, pa nijesu adekvatno uključeni u zaštitu životne sredine. Ponovio je da javnost mora biti i bolje i više informisana o promjenama u životnoj sredini rijeke Tare, a time bi se poštovala i Aarhuska konvencija. Izrazio je nadu da će u budućem periodu biti uspostavljena tješnja saradnja NVO i nadležnih inspekcija i saopštio da pozitivni pomaci u tom pravcu već postoje jer inspekcijski organi reaguju na pisana obraćanja NVO sektora povodom potrebe za nadzorom rijeke Tare. Iznio je ubjeđenje da je veoma važno da se za stanje segmenata životne sredine Tare kontinuirano interesuje i brine Skupština koja treba da upotrijebi sve mehanizme kojima raspolaže (sjednice odbora, kontrolna i konsultativna saslušanja, poslanička pitanja) kako bi javnost bila upoznata sa svim vrstama zagađenja koja pogađaju rijeku Taru povodom izgradnje autoputa. Naveo je da ni u jednom dokumentu ijednog ministarstva nema podataka kolike su količine građevinskog otpadnog materijala, a podsjetio je i na zakonsko ograničenje da se privremeni otpad čuva dvije godine, jer ako postoji na datoj lokaciji preko tog roka, postoji obaveza odgovornog privrednog lica da plaća penale zbog neuklanjanja tog otpada. Primijećeno je da se građevinski miješa sa drugim vrstama otpada pa su i mjere sanacije i remedijacije prostora koji je devastiran skuplje i komplikovanije jer su posljedice po životnu sredinu različite u zavisnosti da li se pomiješa opasni otpad sa građevinskim komunalnim otpadom ili se on odvaja, selektuje i na pravilan način skladišti. Zaključio je da se lokacija rijeke Tare, na kojoj se, po njegovom mišljenju, dešava ozbiljna devastacija korita rijeke i okoline, ne može posmatrati kao privremeno devastirano područje jer su posljedice trajne.

mr Ivana Vojinović, generalna direktorica Direktorata za životnu sredinu u Ministarstvu održivog razvoja i turizma, govoreći o biodiverzitetu, kazala je da su svi nadležni organi, počevši od juna 2016. godine, intenzivirali nadzor nad izvođenjem radova na autoputu. Naime, ekološka inspekcija je naložila da se izvrši monitoring stanja ekosistema rijeke Tare i za to je izvođač radova angažovao Prirodno-matematički fakultet (PMF) koji je utvrdio tzv. „nulto stanje“ biodiverziteta. Prema nalazu PMF-a, činjenica je da je došlo do kvalitativnih i kvantitativnih promjena u živom svijetu rijeke Tare. Konstatovano je da je riječ o privremenim pojavama tj. da se živi svijet rijeke nalazi pod direktnim ili indirektnim kratkoročnim uticajem radova na autoputu. Konstatovano je i da će se riblja zajednica i beskičmenjaci u površinskom dijelu rijeke najbrže oporaviti, dok će duži period oporavka trebati fauni. Uticaj na promjene biodiveziteta nije vezan isključivo za izgradnju autoputa već ga treba posmatrati kumulativno sa uticajem poljoprivrede, šumarstva, industrije i dr. Treba imati na umu da Tara ima pritoke koje dodatno opterećuju ekosistem, a prirodni procesi kao što je topljenje snijega takođe imaju uticaj na biodiverzitet. Istakla je da veliki infrastrukturni objekat, kao što je autoput, ne može a da ne izazove određene promjene u sastavu živog svijeta. Saopštila je nalaze monitoringa životne sredine koji su u januaru i februaru 2019. vršeni na lokalitetima: rijeka Drcka (pritoka Tare) i na ušću u Taru, i ti rezultati pokazuju dobar kvalitet vode i očuvanu raznolikost biljnog i životinjskog svijeta. Na lokalitetu rijeka Tara kod Mateševa, monitoringom je utvrđen dobar kvalitet vode u brzom toku, dok je u sporoteućem toku kvalitet vode loš. Navodi da je nalaz očekivan zbog adaptacije organizama, načina ishrane i dr. Na trećem lokalitetu, rijeka Tara poslije Kolašina, Rogačko Trebaljevo, monitoringom je utvrđeno da je stanje u februaru pogoršano u odnosu na januar. Zaključak je da se monitoring sprovodi u kontinuitetu koji pokazuje kolebanja biodiverziteta koja nijesu neočekivana. Govoreći o kvalitetu voda, saopštila je da se kvalitet otpadnih voda provjerava na mjesečnom nivou. Kvalitet vode na površini rijeke ispituje Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju (HMZ). Navela je da vode rijeke Tare,

na cjelokupnom toku, treba da pripadaju najvišem (A1) kvalitetu. Međutim kvalitet vode Tare zavisi od vodostaja, uliva otpadnih voda, spiranja okolnog terena usljed atmosferskih prilika i od izvođenja radova na trasi autoputa. Prema analizama HMZ-a, vode Tare pripadaju A1 kvalitetu na oko 70% toka. Odstupanja i pomjeranja prema kvalitetu A2 i A3, što je niži kvalitet, postoje ali su ona izazvana uglavnom prirodnim procesima. Što se tiče uticaja radova na umanjenje kvaliteta vode, nadležna, ekološka, inspekcija naložila je izvođaču radova da ugradi odgovarajuću opremu za mjerenje pH vrijednosti vode, pa se voda automatski pročišćava i uvijek je prema mjerenjima HMZ-a odgovarajuće pH vrijednosti i kvaliteta. Ekološka inspekcija je početkom godine naložila izvođaču radova da izgradi sedimentacione bazene i bunare za smanjenje zamućenosti vode, što je i realizovano. Svi izvještaji pokazuju da u uzorkovanim vodama rijeke Tare nije detektovano postojanje opasnih zagađivača ni mineralnih zagađivača. Shodno nalazu Centra za ekotoksikološka istraživanja, koji je jedina akreditovana laboratorija tj. ovlašćeno tijelo za takva istraživanja, u materijalu iz iskopa nije detektovano prisustvo opasnih materija. U Elaboratu procjene uticaja na životnu sredinu definisane su lokacije, kao i količine iskopanog materijala predviđenog za odlaganje viška iz iskopa, i nosiocu projekta je naloženo da jedino i isključivo u okviru planiranih lokaliteta utvrđenih Elaboratom odlaže višak iz iskopa. Ovdje je riječ o višku materijala iz iskopa, a ne o građevinskom materijalu koji je otpad. Na osnovu Zakona o odgovornosti za štetu u životnoj sredini, krajem 2017. godine naložena je izrada plana remedijacije nakon završetka radova i donošenje Programa praćenja stanja životne sredine nakon sprovedene remedijacije. Plan remedijacije prepoznaje sve moguće negativne uticaje i utvrđuje mjere za njihovo otklanjanje i izvođač radova se obavezao da sprovede navedeni plan i program.

Rina Ivančević, generalna direktorica Direktorata za inspekcijske poslove i licenciranje, saopštila je da inspektori nijesu u mogućnosti da vode pisanu korespondenciju sa svim licima od kojih dobijaju zahtjeve da izvrše inspekcijsku kontrolu jer bi ta aktivnost oduzimala vrijeme neophodno za terenski rad.

Poslanik, dr Predrag Sekulić iznio je tvrdnju da veliki infrastrukturni objekti, što autoput jeste, mijenjaju ekološki sistem u cjelini, a zajednički zadatak svih državnih organa i nevladinog sektora je da eventualno nastale štete svedu na najmanju mjeru. Slijedeći i standarde Evropske unije donijeti su zakoni koji su imali za cilj sprečavanje šteta ili njihovo otklanjanje. Istakao je da vjeruje da ni nadzorni organi ovako velikog projekta ne bi urušavali svoj kredibilitet, pa je pitanje koje se nameće vezano za povjerenje između državnih organa, s jedne i nevladinog sektora, s druge strane. Činjenice o broju izvršenih radnji na nadzoru govore o tome da se svakodnevno prate aktivnosti na izgradnji autoputa. Izrazio je uvjerenje da nevladin sektor ukazuje na devastacije koje ne moraju da se dešavaju jer raspolaže stručnim znanjima koja su stavljena u službu dobrobiti građana. S druge strane i državni organi, uz pritisak javnosti, pojačano nadziru radove na trasi autoputa. Podsjetio je da je Deklaraciju o zaštiti rijeke Tare Skupština donijela zbog opasnosti po kanjon rijeke, a povodom nagovještaja da će se graditi hidrocentrala Buk-Bijela. Država je pokazala visok stepen brige za kanjon kao dobro pod zaštitom UNESCO-a ali Taru treba, po njegovom mišljenju, zaštititi u cijelom toku, sa pritokama. Smatra da će izgrađeni autoput pružiti poseban doživljaj prirodnih ljepota onima koji ga budu koristili ali da vizuelni izgled okoline može biti narušen. Ono što je mnogo važnije, smatra, jeste da li je ekosistem rijeke Tare trajno narušen, a domaći stručnjaci iz relevantnih oblasti tvrde da do toga neće doći. Ističući da i priroda sama narušava ekosistem (poplave, šumski požari) izrazio je nadu da će povećani stepen povjerenja svih subjekata u procesu očuvanja životne sredine dovesti do očuvanja ne samo rijeke Tare, već i svih prirodnih bogatstava kojima Crna Gora raspolaže.

Momčilo Blagojević, generalni direktor Direktorata za vodoprivredu u Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja, istakao je da Ministarstvo čiji je predstavnik, uspostavlja monitoring voda uz podršku Evropske komisije, Svjetske banke, i drugih. Očekuje da će monitoring voda biti podignut na nivo razvijenih zemalja. Istakao je da npr. Direktiva o podzemnim vodama propisuje uspostavljanje monitoring stanica za podzemne vode i da će Ministarstvo takve stanice uspostaviti u naredne dvije godine. U toku je proces instalacije 60 monitoring stanica za podzemne vode. Osim toga, uspostavljen je monitoring površinskih voda. Neophodno je znati da je Tara rijeka bujičnog karaktera koja odnosi zemljište, ugrožavajući i živote ljudi pa u skladu sa Zakonom o vodama postoji obaveza Ministarstva da izvodi radove na sanaciji i regulaciji rijeke Tare čime bi se spriječile posljedice prirodnih katastrofa. U narednom periodu radiće se pregled regulacije kojom se rijeka Tara štiti od poplava i uređuje korito rijeke. To je jedan od planova sprovođenja upravljanja riječnim slivovima, čiji će prvi nacrt zajedno sa strateškom procjenom uticaja biti završen početkom jula. Tada će biti upućen poziv na javnu raspravu radi unapređenja dokumenata koji budu ponuđeni, a tiču se monitoringa voda. Podsjetio je da su međunarodni eksperti koji su radili na utvrđivanju nultog stanja na Tari došli do podataka da je jedina ugrožena vrsta u Tari dunavski losos, što je problem cijelog Dunavskog sliva kojem pripada i rijeka Tara i ne može se dovesti u vezu sa izgradnjom autoputa.

Aleksandar Perović, NVO „Ozon“, pitao je zašto javnost nije adekvatno informisana o stanju segmenata životne sredine rijeke Tare kad podaci o tome postoje. Kao problem ističe deponovanje građevinskog materijala i iskopa. Naime, zakon takav otpad definiše kao neopasan građevinski otpad, što mogu biti i iskopi, naročito oni koji se miješaju sa građevinskim otpadom, a nalaze se u velikoj količini na obalama rijeke. Nejasno je koje su količine koje su lagerovane kao privremene deponije građevinskog otpada i kako se njihova količina mjeri ukoliko nema mjernih instrumenata (vaga). Pitao je i zašto privremene lokacije za deponovanje građevinskog otpada nijesu uređene u skladu sa zakonom tj. nijesu ograđene, ne postoje stražarske službe i sve ostalo što je definisano zakonom. Smatra da „privremenost“ devastiranih područja može i drugačije da se posmatra u zavisnosti od subjektivnog osjećaja onog ko takve ocjene daje. Po njegovom mišljenju, ne smije se olako dati ocjena o privremenosti oštećenja jednog od najvećih resursa i prirodnog bogatstva Crne Gore. Mišljenja je da ne treba javnosti slati poruku o suprotstavljenosti ekologije i ekonomije, već argumentovano saopštiti da ekonomski razvoj, oličen u izgradnji infrastrukturnog objekta, nije i ne može biti suprotstavljen očuvanju životne sredine.

Predsjednik Odbora, prof. dr Petar Ivanović, ocijenio je veoma važnim što se u Skupštini raspravlja na temu stanja segmenata životne sredine rijeke Tare u kontekstu izgradnje autoputa. Ponovio je da je Odbor pokazao ozbiljnost održavajući konsultativno saslušanje na ovu temu i doprinio podizanju kulture dijaloga svih zainteresovanih i subjekata nadležnih za očuvanje životne sredine. Smatra da nije iskazana nesaglasnost u pitanju neophodnog razvoja koji utiče na poboljšanje socijalnog stanja i životnog standarda u Crnoj Gori. Istako da u Crnoj Gori postoji svijest da svaki izbor znači izbor između ekonomski optimalnog i održivog rješenja, te da se finalna odluka donosi na osnovu pažljivog razmatranja svih faktora, a ne samo ekonomskih. Projekat autoputa izuzetno je važan za ubrzanje razvoja države i jedan od projekata koji mogu da promijene ulogu saobraćaja i kompletne infrastrukture u Crnoj Gori. Zbog značaja projekta neophodno je precizno znati granice nadležnosti i odgovornosti relevantnih institucija u Državi, između ostalog i zato što upoznavanje sa radom institucija može olakšati život građanima. Odluke, naglasio je, treba donositi na osnovu činjenica, a ne

percepcije. U tom kontekstu, rasprava u Skupština može doprinijeti procesu bržeg rješavanja nastalih problema, do kojih mnogo češće dolazi zbog pogrešne percepcije, a ne zbog činjenica. Složio se sa ocjenom da mora postojati povjerenje zainteresovanih subjekata u procesu, jer bez povjerenja nije moguć neophodni dijalog. Važnu ulogu vidi u izvještavanju medija koji, uz institucije sistema, mogu kreirati pravu sliku o stanju i procesima od značaja za Crnu Goru, pa i stanju životne sredine povodom izgradnje autoputa koji je za Crnu Goru projekat ogromnih razmjera. Primijetio je da za iznošenje pogrešnih podataka i izgradnju percepcije koja se ne zasniva na činjenicama nema nikakvih sankcija. Zato smatra da bi dobar monitoring pružio uvid u početno stanje i pomogao praćenju predstojećih dešavanja i razumijevanju uzroka promjena koje nastaju. Ovo je važno i zato što neke procese ne možemo povezati sa gradnjom autoputa, a dešavaju se. Osjetljivost pitanja u vezi sa Tarom, zabrinutost građana i nevladinih organizacija nameću veću pozornost svih organa nadležnih da vrše nadzor. S obzirom na značaj projekta, interes je svih državnih organa da se on što prije privede kraju, kako bi se izvršila i remedijacija prostora koji čini Crnu Goru prepoznatljivom. Saglasan je i sa inicijativom da Odbor posjeti trasu autoputa i da na bazi naučnih činjenica stekne i prenese širu sliku o stvarnom stanju na terenu.

Aleksandar Perović, NVO „Ozon“, saopštio je da je u javni dijalog neophodno uključiti stručnu i naučnu javnost, što često izostaje i zbog malog broja stručnjaka. Smisao današnje rasprave vidi kao korak da se, poslije prve faze projekta, unaprijedi znanje o načinima i mjerama zaštite životne sredine i u svakoj sljedećoj fazi, i ličnim angažmanom, unaprijedi postojeće stanje. Smatra da bi bilo dobro poslati zajedničku poruku sa rasprave da je neophodno unaprijediti monitoring, obavještavati javnost blagovremeno i biti svjestan posljedica mogućih devastacija i potrebe sanacije prostora u budućnosti.

mr Ivana Vojinović, generalna direktorica Direktorata za životnu sredinu u Ministarstvu održivog razvoja i turizma, govoreći o informisanosti javnosti, saopštila je da je i ratifikovanom Aarhuskom konvencijom pravo na informisanost zagarantovano. Podsjetila je na činjenicu da je Ministarstvo održivog razvoja i turizma otvoreno, ne samo prema nevladinim organizacijama, već i prema građanima, i spremno je da pruži sve neophodne informacije neophodne za bolji uvid u stanje životne sredine rijeke Tare i zaštite životne sredine uopšte.

Damir Gutić, direktor Uprave za vode, pohvalio je inicijativu nevladinog sektora da se održi današnje konsultativno saslušanje smatrajući da ima za cilj bolje praćenje ovog velikog infrastrukturnog projekta. Naglasio je da bi trebalo podržati inicijativu da se posjeti trasa budućeg autoputa, kako bi se na licu mjesta stekao uvid u pravo stanje stvari i obeshrebile neke NVO i neki mediji da javnost dezinformišu na osnovu paušalnih i nepovjerenih ocjena.

Poslanik Mirsad Murić, ocijenio je da je Odbor odgovorno sagledao probleme na koje je ukazano tokom rasprave. Saopštio je da je Zakonom o procjeni uticaja na životnu sredinu, posebno kada su u pitanju zaštićena područja, definisana obaveza da komisija, sastavljena od stručnih lica koja procjenjuje kvalitet Elaborata procjene uticaja na životnu sredinu u određenom prostoru, kao člana ima diplomiranog biologa. Time je omogućeno da se sagleda međusobni uticaj postojećih i planiranih aktivnosti, direktnih i indirektnih uticaja projekta na životnu sredinu i sprovođenje mjera za sprečavanje, otklanjanje, ublažavanje ili sanaciju štetnih uticaja na životnu sredinu i zdravlje ljudi i daju preporuke za unapređenje stanja nakon realizacije projekta.

Predsjednik Odbora prof. dr Petar Ivanović, zaključujući sjednicu, zahvalio je predstavnicima nevladinih organizacija na inicijativi da se održi konsultativno saslušanje, a predstavnicima državnih organa na pružanju kvalitetnih informacija. Članovima Odbora zahvalio je na posvećenosti ovom važnom pitanju, čime je poslata poruka da Odbor ne samo da ne izbjegava raspravu na ovu temu, već obezbjeđuje bolju informisanost javnosti. Uprkos različitim viđenjima, smatra da je moguće donijeti zaključke koji bi sadržavali ocjene o kojima postoji konsenzus. Na taj način bi se podigao nivo komunikacije između nadležnih državnih organa i nevladinog sektora, i edukovala laička, ali i zainteresovana javnost. Na taj način će se identifikovati i stvarni uticaj izgradnje autoputa na životnu sredinu, što je važno iz razloga što postoji niz uticaja koji se ne mogu dovesti u vezu sa izgradnjom ovog velikog infrastrukturnog projekta. S tim u vezi, uputio je poziv svim prisutnima da u roku od tri dana od dana održavanja sjednice, dostave predloge zaključaka koje bi Odbor utvrdio na nekoj od narednih sjednica.

*****

Sjednica je zaključena u 12.05 časova.

SEKRETARKA ODBORA

M. Kapa
mr Milena Kapa

PREDSJEDNIK ODBORA

Ivanović
prof. dr Petar Ivanović